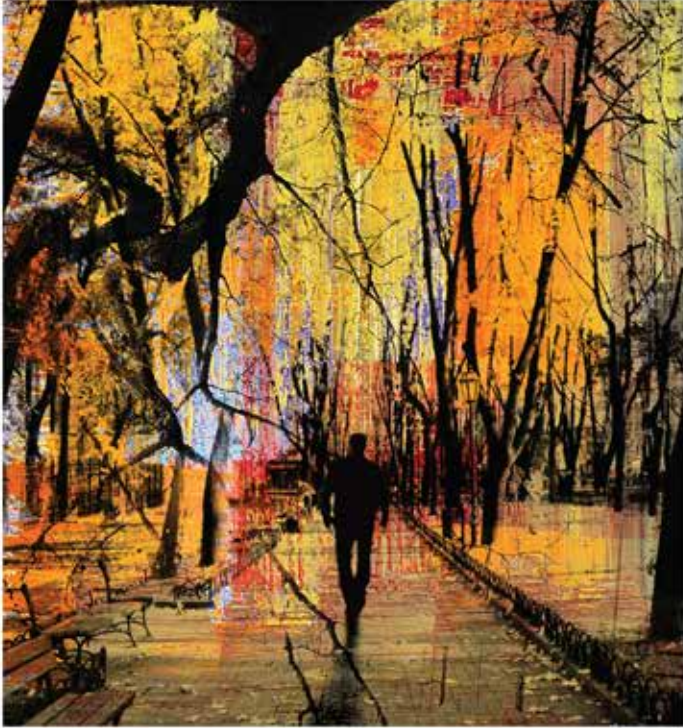

PAUL AUSTER

CEBİ DELİK

OTOBİYOGRAFİK ROMAN

Çeviri: SEÇKİN SELVİ

7.
BASKI

PAUL AUSTER
CEBİ DELİK

Can Çağdaş

Hand to Mouth, Paul Auster

© 1997, Paul Auster

© 1999, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1999

7. basım: Ocak 2019, İstanbul

Bu kitabın 7. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com, shutterstock

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2
Topkapı-Zeytinburnu
Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-510-921-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

PAUL AUSTER
CEBİ DELİK

OTOBİYOGRAFİK ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Seçkin Selvi

Paul Auster'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

<i>Ay Sarayı</i> , 1991	<i>Yazı Odasında Yolculuklar</i> , 2007
<i>Yalnızlığın Keşfi</i> , 1991	<i>Brooklyn Çılgınlıkları</i> , 2007
<i>Son Şeyler Ülkesinde</i> , 1992	<i>Duvar Yazısı</i> , 2008
<i>Kırmızı Defter</i> , 1993	<i>Karanlıktaki Adam</i> , 2008
<i>Şans Müziği</i> , 1993	<i>Lulu Köprüde</i> , 2009
<i>Leviathan</i> , 1994	<i>Görünmeyen</i> , 2010
<i>Yükseklik Korkusu</i> , 1995	<i>Sunset Park</i> , 2011
<i>Duman/Surat Mosmor</i> , 1998	<i>Kış Günlüğü</i> , 2012
<i>Timbuktu</i> , 1999	<i>Şimdi ve Burada</i> , 2013 (J.M. Coetzee ile birlikte)
<i>Cebi Delik</i> , 1999	<i>İç Dünyamdan Notlar</i> , 2014
<i>Köşeye Kısırmak</i> , 2000	<i>Babamın Tanrı Olduğunu Sandım</i> (editör), 2015
<i>Yanılsamalar Kitabı</i> , 2002	<i>4 3 2 1</i> , 2017
<i>Kehanet Gecesi</i> , 2004	
<i>New York Üçlemesi</i> , 2004	

PAUL AUSTER, 1947 yılında ABD'nin New Jersey eyaletinde, Newark'ta doğdu. Daha 12 yaşındayken, önemli bir çevirmen olan amcasının kitaplarını okuyarak edebiyata büyük bir ilgi duymaya başladı. Columbia Üniversitesi'nde Fransız, İngiliz ve İtalyan edebiyatı okuduktan sonra dört yıl kadar Fransa'da yaşadı, Fransız yazarlardan çeviriler yaptı. XX. yüzyıl Fransız şiiri üstüne önemli bir antoloji hazırladı. İlk kez 1987'de *New York Üçlemesi* adlı eseriyle büyük ilgi gördü. Daha sonra *Ay Sarayı*, *Kehanet Gecesi*, *Köşeye Kısırmak*, *Son Şeyler Ülkesinde*, *Leviathan*, *Şans Müziği*, *Timbuktu*, *Yanılsamalar Kitabı*, *Yükseklik Korkusu*, *Brooklyn Çılgınlıkları*, *Yazı Odasında Yolculuklar*, *Karanlıktaki Adam* ve *Sunset Park* adlı romanları, *Yalnızlığın Keşfi* adlı anı-romanı, *Kırmızı Defter* adlı öykü kitabı birbirini izledi. Auster, eşi yazar Siri Hustvedt ve iki çocuğuyla birlikte New York, Brooklyn'de oturuyor.

SEÇKİN SELVİ, Üsküdar Amerikan Koleji'ni bitirdi. Öğrenimini Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde sürdürdü. *Tiyatro 70* ve *Edebiyat 81* dergilerini çıkardı. *Günaydın* ve *Sabah* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. *Milliyet Sanat* dergisinde tiyatro eleştirileri yazıyor. MGS Merkezi ve Yeditepe Üniversitesi'nde eleştiri dersi verdi. Asaf Çiyiltepe Ödülü, Aydın Üstüntaş ve Çevirmenler Derneği Onur Ödülü alan Selvi, 1957'den başlayarak tiyatro, felsefe, edebiyat dallarında 151 eser çevirdi.

Yirmileri devirip otuzlardan gün almaya başladığım yıllarda, elimi değdirdiğim her şeyin kuruduğu bir dönem geçirdim. Evliliğim boşanmayla sonuçlandı, yazdıklarım beş para etmedi, parasızlık canıma tak etti. Parasızlık derken gelip geçici bir sıkıntıyı, belirli bir dönem için kemer sıkmayı kastetmiyorum; ruhumu zehirleyen ve sonsuz bir panik havası yaratan sürekli, kemirici, soluk tüketici bir parasızlıktan söz ediyorum.

Bu duruma düşmemde benden başka kimsenin suçu yoktu. Parayla ilişkim hep çapraşık, karışık, çelişkili dürtümlere bağlıydı. Bu konuda belirgin, tutarlı bir tavrı reddetmiş olmanın ceremesini ödüyordum. Öteden beri tek arzum yazı yazmaktı. Daha on altı-on yedi yaşlarımdayken bu hevese kapılmıştım; ama hiçbir zaman ekmeğimi bundan çıkarırım, diye de kendimi aldatmamıştım. Yazar olmak, doktor ya da polis olmak gibi bir “meslek seçimi” değildir. Yazarlıkta seçmekten çok seçilmiş olursun ve başka bir işe yaramayacağın gerçeğini de bir kez kabullennince ömrünün sonuna kadar uzun, çetin bir yolda yürümeye hazırlıklı olman gerekir. İlahların gözdesi durumuna gelmedikçe (vay haline bunu bekleyenin), yazdıkların hiçbir zaman geçimini sağlayacak parayı getirmez; ve eğer başını sokacak bir yer, açlıktan ölmeyecek kadar aş

istiyorsan, faturaları ödemek için başka işler yapman gerekir. Bunu kavırıyordum, hazırlıkliydim ve yakınmıyordum. O açıdan çok şanslıydım. İlle de şuyum buyum eksik olmasın, diye bir derdim yoktu, yoksulluktan da korkmuyordum. Tek istediğim, becerebileceğime inandığım işi yapma fırsatını yakalamaktı.

Yazarların çoğu çifte yaşam sürer. Akıllı uslu mesleklerde iyi para kazanıp yaşamlarından çaldıkları zamanı yazıya ayırırlar: Ya sabahın kör karanlığında ya gece geç vakit ya hafta sonları ya da tatillerde yazarlar. William Carlos Williams ve Louis-Ferdinand Céline doktordu. Wallace Stevens bir sigorta şirketinde çalışırdı. T.S. Eliot önce bankerlik, sonra yayıncılık yaptı. Benim tanıdıklarımın Fransız şairi Jacques Dupin, Paris'teki bir sanat galerisinin yöneticilerinden biridir. Amerikan şairi William Bronk, kırk yılı aşkın bir süre, ailesinin New York'un kuzeyindeki kömür ve kereste tesislerini yönetti. Don DeLillo, Peter Carey, Salman Rushdie ve Elmore Leonard yıllarca reklamcılık sektöründe çalıştılar. Kimi yazarlar da öğretmenlik yapıyor. Bu, belki de günümüzdeki en yaygın çözüm yolu; belli başlı bütün üniversitelerde ve kolejlerde "yaratıcı yazarlık" diye bir ders veriliyor, romancılarla şairler de buralardan birer post kapabilmek için habire bir şeyler karalayıp çiziktiriyorlar. Böyle yaptıkları için kim suçlayabilir ki onları? Ücretler yüksek olmasa da sürekli bir iş güvenceleri var, üstelik çalışma saatleri de elverişli.

Benim sorunum, çifte yaşam sürmek istemeyişimden kaynaklanıyordu. Çalışmaktan kaçındığımdan değil; ama beşten dokuza bir işte kart basmak fikri kanımı donduruyor, içimdeki bütün coşkuyu öldürüyordu. Yirmili yaşlardaydım; durmuş oturmuş bir yaşam için kendimi fazlasıyla genç buluyor, istediğimden ya da gereksindiğimden daha fazlasını kazanacağım, diye tüketeceğim zamanı başka şeylere ayırmayı planlıyordum. Para deyince;

kıt kanaat geçinmeme yeterli olandan fazlasında gözüm yoktu. O devirde hayat ucuzdu; kendimden başkasını geçindirmek sorumluluğum da olmadığı için yılda yaklaşık üç bin dolarla idare edebileceğimi hesaplıyordum.

Bir yıl yüksek lisans öğrenimi yapmayı denedim; bunu da sırf Columbia Üniversitesi iki bin dolar burs verdiği için seçtim; yani okula gideyim, diye üste para alacaktım. Ama böylesine elverişli koşullarda bile, o ortamda yer almak istemediğimi çok geçmeden kavradım. Okuldan gına gelmişti ve bir beş-altı yıl daha öğrenci olmak fikri, ölümden beter bir yazgı gibi görünüyordu. Artık kitaplardan söz etmek değil, kitapları yazmak istiyordum. Bir yazarın üniversiteye kapanmasını, çevresini kendisi gibi düşünen insanlarla doldurmasını, rahata ve kolaycılığa alışmasını da ilke olarak yanlış buluyordum. Böyle bir ortam, insanı kendinden ve yaşamından hoşnut olacağı bir rehavete sürüklemek tehlikesini doğurabilir ve bir yazar o rehavete gömülürse artık işi bitmiş demektir.

Yaptığım seçimleri savunacak değilim. Bunlar gündelik yaşama uygun, pratik çözümler olmasa da, işin doğrusu, ben gündelik yaşama uymak istemiyordum. Benim aradığım yeni deneyimlerdi. Dünyayı dolaşmak, kendimi sınamak, orası senin burası benim gezip görmek, olabildiğince çok şey keşfetmek istiyordum. Gözümü açmasını bilirim başıma ne gelirse gelsin, hepsinin yararlı olacağını, bana bilmediğim bir şeyler öğreteceğini kestiriyordum. Bu size biraz modası geçmiş bir yaklaşım gibi gelebilir; belki de gerçekten öyleydi. Toy yazar ailesiyle, arkadaşlarıyla vedalaşır ve kendinde ne gibi bir cevher olduğunu keşfetmek için bilinmeyen yerlere doğru yola çıkar. Daha mı iyi olurdu, daha mı kötü bilmem ama başka bir yaklaşımın bana uygun düşeceğini de hiç sanmam. Enerjim vardı, kafam yeni fikirlerle doluydu ve yerimde duramıyordum. Şu koskoca dünya önümde uzanırken aklıma

en son gelecek şey, kendime güvenceli bir düzen kurmak olurdu.

Bunları anlatmak ve o duygularımı anımsamak hiç de zor değil. Asıl zor olan, yaptıklarımı neden yaptığım ve o duyguları neden hissettiğim sorusuna yanıt aramak. Benim konumumdaki diğer genç şair ve yazarların hepsi, gelecekleriyle ilgili aklı başında kararlar veriyorlardı. Bizler, ana babalarımızdan gelecek paraya güvenceli zengin çocukları değildik ve okulu bitirdiğimiz anda kendi ayaklarımızın üzerinde durmak zorundaydık. Hepimiz aynı durumdaydık, bizi nelerin beklediğini çakıyorduk; ama onlar bir başka yol tutturdular, ben bir başka yol tutturdum. Bunun nedenini hâlâ açıklayamıyorum. Arkadaşlarım neden öyle sağduyulu davrandılar da, neden ben böylesine pervasız olabildim?

Kentsoylu bir aileden geliyorum. Çocukluğum rahat geçti; şu dünyada yaşayan insanlardan çoğunun çektiği sıkıntıları, yoklukları çekmedim. Hiç aç kalmadım, açık kalmadım, sahip olduğum şeyleri yitirme tehlikesiyle karşılaşmadım. Yaşamımız sağlama bağlanmıştı; ama işlerin iyi gitmesine ve bütün rahatlığımıza karşın para konusu ve kaygısı yine de evden eksik olmazdı. Annemle babam büyük ekonomik bunalım dönemini yaşamış ve o sıkıntılı günlerin etkisini üzerlerinden atamamışlardı. Her ikisi de yokluğun acısını tatmıştı ve her ikisi de o acının izini bir başka biçimde taşıyordu.

Babamın eli sıkıydı, annem ise savurgan. Annem harcar, babam harcamazdı. Yokluğun, yoksulluğun anılarından kurtulamamıştı ve koşullar değişip durumu düzeldiği halde, buna bir türlü kendini inandıramıyordu. Oysa annem, değişen koşulların keyfini alabildiğine çıkarmaya bakıyordu. Kutsal bir ayine dönüştürülen tüke-

ticilikten tat alıyor; kendisinden önceki ve sonraki pek çok Amerikalı gibi o da alışverişi bir tür kişilik göstergesi olarak yorumluyor, hatta kimi zaman bir sanat mertebesine yüceltiyordu. Bir dükkâna girmek, yazarkasayı, dokunduğu şeyi değiştirecek sihirli güçle donatan bir simya işlemini başlatmak demektir. Tanımlanamayan arzular, elle tutulamayan gereksinimler, dile getirilemeyen özelemler, yazarkasanın bir yanından girip öte yanından gerçek şeyler, elle tutulabilir nesnelere olarak çıkıyordu. Annem bu mucizeyi yinelemekten bıkmış usanmaz ve gelen faturalar, annemle babam arasında sürekli kavga konusu olurdu. Annem, durumumuzun bu harcamaları kaldırmayabileceğini düşünüyordu, babam ise aynı görüşte değildi. İki yaşam tarzı, iki dünya görüşü, iki ahlak felsefesi sürekli çekişme içindeydi ve bu, sonunda evliliklerinin bozulmasına neden oldu. Para, tehlikeli bir fay hattıydı ve aralarındaki anlaşmazlığın tek kaynağıydı. İşin trajik yanı, aslında ikisinin de iyi insan olmalarıydı; sevecen, dürüst, çalışkan insanlardı ve para yüzünden kapışmanın dışında birbirleriyle de iyi anlaşlırdı. Bence önemsiz olan para konusunun nasıl olup da aralarını öylesine bozduğunu bir türlü anlayamazdım. Ama tabii, para hiçbir zaman yalnızca para demek değildir. Para her zaman başka şeydir, her zaman daha başka bir şeyler demektir ve son sözü de hep o söyler.

Küçükülüğümde hep bu ideolojik savaşın ortasında kaldım. Annem beni giysi almaya götürür, kendi coşkusunun ve gani gönlünün girdabına beni de sürükler ve ben de her seferinde kendimi kaptırıp annemin önerdiği –hep beklentimden ve ihtiyacımdan fazla olan– şeyleri isterdim. Direnmek olanaksızdı, tezgâhtarların annemin üstüne titreyişlerinden, buyruklarını canla başla yerine getirmelerinden keyif duymamak olanaksızdı, annemin gücüne kapılmamak olanaksızdı. Ama mutluluğum her

zaman büyük bir kaygıyla bulanırdı, çünkü fatura geldiğinde babamın neler söyleyeceğini bilirdim. Gerçekten de babam ağzına geleni söylerdi. O zaman kaçınılmaz kavga patlar ve sonra da babamın, gelecek sefer bana bir şeyler alınacağı zaman alışverişe kendisiyle gideceğimi söylemesiyle ortalık yatışırdı. Sonra gün gelir, bana yeni bir palto ya da yeni bir ayakkabı alınması gerekirdi ve bir akşam yemekten sonra babam beni arabaya bindirir, New Jersey'in karanlık şoselerinden birindeki bir ucuzluk pazarına götürürdü. O dükkânların floresan ışıkları, briket duvarları, ucuz erkek giysileriyle dolu sıra sıra uzanan askıları hâlâ gözlerimin önünde. Radyo cıngıllarında dedikleri gibi. "Robert Hall'da bu mevsim / Alsın herkes sevin sin / Ucuzdan ucuz desin / Bum bum bum / Ucuzdan ucuz desin!" Her şey geçip gittikten sonra bakıyorum da, tıpkı bize ezberletilen vatana bağlılık andı ve İsa duası gibi, o şarkı da çocukluğumun bir parçasıydı.

İşin doğrusu, ucuzun ucuzunu bulmak için babamla birlikte koşuşturmaktan da, annemin yönetimindeki alışveriş cümbüşünden duyduğum ölçüde tat alıyordum. Sadakat duygum annemle babam arasında eşit olarak bölünmüştü ve çadırımı sürekli olarak ne birinin ne ötekisinin savaş karargâhına kurardım. Annemin tutumu, en azından yarattığı sevinç ve coşku açısından daha çekiciydi; ama babamın inatçılığında da beni çeken bir şeyler vardı: İnançlarının özünde kolay kazanılmamış deneyimlerin ve bilginin yattığını, bütün dünya kendisine kötü gözle baksa bile yine de babamı yıldırılmayacak bir amaç tutarlılığı ve bütünlüğü olduğunu sezerdim. Bunlara hayranlık duyardım ve o güzelim, o çekici anneme dünyanın gözlerini kamaştırdığı için nasıl tapıyorsam babama da aynı dünyaya karşı koyduğu için tapardım. Başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğünü hiç umursamayan babamın yaptıklarını izlemek insanı çıl-

dırtabilirdi ama aynı zamanda eğitirdi de. Şimdi bakıyorum da, galiba babamın tutumundan sandığımdan daha çok ders almışım.

Yeniyetmelik çağımda o bildik, ne iş olsa yaparım, modelini benimsedim. İlk kar düşer düşmez elimde kürek dışarı fırlar, her evin kapısını çalıp garajın yolunu ya da kaldırımlarını temizlemek için, beni tutmak ister misiniz, diye sorardım. Ekimde yapraklar düşmeye başlayınca bu kez elimde tırmık aynı kapıları çalar, çimlerin üzerindeki yaprakları temizlemek isteyip istemediklerini sormaya başlardım. Yerlerde temizlenecek, kaldırılacak bir şey olmadığı zamanlarda ise, gelgeç iş var mı, diye sorardım. Garajın derlenip toparlanması, bodrumun temizlenmesi, taflanların budanması, yapılması gereken ne iş varsa hepsini yapmaya adaydım. Yazları, evimizin önündeki kaldırımda bardağı on sente limonata satarım. Kilerdeki boş şişeleri küçük kırmızı el arabama doldurur, dükkâna götürüp depozitoyu alırdım. Küçük şişeler iki sent, büyük şişeler beş sent. Kazandıklarımla beyzbol kartları, spor dergileri, çizgi romanlar alır, kalanı da yazarkasa biçimindeki kumbarama atardım. Tam ana babama uygun bir çocuktum ve onların yaşamını biçimlendiren ilkeleri irdeleme gereğini duymazdım. Son söz paranındı ve onun sesine kulak verip dediklerini yaptığınız ölçüde, yaşamın dilini öğrenmiş olurdunuz.

Bir seferinde elime bütün bir elli sentlik geçtiğini anımsıyorum. O zaman da şimdiki kadar seyrek rastlanan bu paranın nereden geldiğini kestiremiyorum; ama ister birisi vermiş olsun, ister ben kazanmış olayım, o paranın benim için ne kadar önemli olduğunu ve ne kadar büyük bir meblağ sayıldığını çok iyi biliyorum. O devirde elli sente on deste beyzbol kartı, beş çizgi roman, on

çubuk şeker, elli bonbon şekeri alabilir ya da isterseniz hepsinden biraz biraz alıp karıştırabiliriz. Yarım doları arka cebime koyup bu minik serveti nasıl harcayacağımı coşkuyla hesaplayarak dükkânın yolunu tuttum. Ama yolda, hâlâ kavrayamadığım bir nedenden ötürü para yok oldu. Paranın orada olduğunu biliyordum, yine de bir kez daha yoklamak için elimi arka cebime attım ki ne göreyim, para yoktu. Cebim mi delikti acaba? Parayı son kez yoklarken pantolonun paçasından mı düşürmüştüm? Hiç bilmiyorum. Altı-yedi yaşlarındaydım, o anda nasıl yıkıldığımı bugün bile anımsıyorum. Çok dikkatli olmaya çalışmışım ve onca özen göstermeme karşın yine de parayı kaybetmişim. Böyle bir şeyi nasıl yapabilmişim? Herhangi bir mantıklı açıklama bulamadığım için, sonunda Tanrı'nın beni cezalandırdığına karar verdim. Nedenini bilmiyorum, ama Kadiri Mutlak'ın cebime uzanıp parayı bizzat kendisinin aldığından da kuşku yoktu.

Yavaş yavaş aileme sırt çevirmeye başladım. Onlara olan sevgim azalmış değildi; ama onların dünyası artık bana pek çekici gelmiyordu. On bir-on iki yaşlarındaydım; ve daha o zamandan kendi evimde bir mülteci, bir sürgün gibiydim. Bu değişimlerin çoğu ergenliğe yorulabilir; büyüdüğüm için kendimi düşünmeye başladığım gibi basit gerçekle açıklanabilir; oysa değişikliklerin hepsi o nedene bağlı değildi. Başka güçler de aynı anda beni etkiliyordu ve daha sonra tutturduğum yola girmemde tek tek hepsinin payı vardı. Beni etkileyen yalnızca annemle babamın evliliklerinin çöküşünü izlemek değildi; yalnızca ufak bir taşra kentine hapsolmanın getirdiği yılgınlık değildi; yalnızca 1950'lerin sonundaki Amerika'nın genel atmosferi değildi; ama bunların hepsini üst üste

koyduğunuz zaman materyalizme karşı olmak için, paranın her şeyden daha değerli bir meta olduğu yolundaki ortodoks görüşe karşı çıkmak için çok güçlü bir neden ortaya çıkıyordu. Annemle babam paraya değer verirdi de ne oldu? Para kazanmak için o kadar uğraşıp didinmiş, paraya öylesine inanıp güvenmişlerdi; buna karşın paranın çözümlendiği her sorunun yerine bir başkası gelmişti. Amerikan kapitalizmi, insanlık tarihinde refahın doruğa çıktığı anlardan birini yaratmıştı. Sayısız araba, dondurulmuş sebzeler, mucize şampuanlar üretmişti; buna karşılık başkanlık koltuğunda Eisenhower oturuyordu; koca ülke daha fazla satın alma, daha fazla kazanma, daha fazla harcama, çevresindekilere ayak uydurma tutkusuyla yorgunluktan tükenip yere yığılıncaya kadar dolar ağacının çevresinde tepinerek dans etme nöbetine tutulmuş devasa bir televizyon reklamına dönüşmüştü.

Aynı şeyleri hisseden tek kişinin ben olmadığımı çok geçmeden fark ettim. On yaşındayken, New Jersey'nin Irvington kasabasındaki bir şekerçi dükkânında elimde *Mad* dergisinin bir sayısı geçti. O sayfaları okurken duyduğum yoğun ve neredeyse sersemletici hazzı hâlâ anımsıyorum. Okuduklarım, bana bu dünyada benim gibi düşünenler olduğunu, benim yeni yeni kurcalamaya başladığım kapıları başkalarının çoktan açtıklarını öğretti. Amerika'nın güneyinde zencilerin üzerine itfaiye hortumları tutuluyordu, Ruslar ilk Sputnik'i fırlatmışlardı ve ben bazı şeyleri fark etmeye başlıyordum. Hayır, sana tezgâhlamaya çalıştıkları dogmaları artık yutmak zorunda değildin. Onlara karşı koyabilir, dalga geçebilir, blöflerini görebilirdin. Amerikan yaşamının sağlıklılığı, haysiyeti, dürüstlüğü yutturmacadan, reklam palavrasından başka bir şey değildi. Gerçekleri irdelemeye başladığın anda, çelişkiler su yüzüne vuruyor, ikiyüzlülükler açığa çıkıyordu ve her şeye yepyeni bir açıdan bakma

olanağı doğuyordu... Bize “herkese özgürlük ve adalet” kavramını öğretmişlerdi; oysa gerçekte özgürlük ile adalet çoğu kez birbiriyle çelişiyordu. Para peşinde koşmanın adil olmakla ilgisi yoktu; o konuda geçerli toplumsal ilke “Her koyun kendi bacağından asılır,” görüşüydü. Bu piyasanın insanlıktan nasıl uzak olduğunu kanıtlamak istercesine, neredeyse bütün atasözleri de hayvanlar âleminde alınmıştı: kurtlar sofrası, insan insanın kurdudur, boğalar ve ayılar, batan gemiyi önce fareler terk eder, yaşamak güçlünün hakkıdır. Para, dünyayı kazananlar ve kaybedenler, sahip olanlar ve olmayanlar, diye bölmüştü. Bu, kazananlar için eşi bulunmaz bir düzendi; peki kaybedenler ne olacaktı? Tanık olduğum ve bildiğim şeylere dayanarak, onların bir yana itileceklerini, unutulup gideceklerini kestiriyordum. Tabii bu çok kötüydü, ama onlar kaybetmişlerdi. Darwin’i başfilozof, Aisopos’u şairi âzam yapacak kadar ilkel bir dünya kurarsan başka ne bekleyebilirsin ki? Dünya dediğin bir orman, öyle değil mi? Wall Street’in göbeğinde kol gezen Dreyfuss aslanına bir bak hele. Bundan daha açık seçik mesaj olabilir mi? Ya yiyeceksin ya da seni yiyecekler. Buna “orman kanunu” derler arkadaş ve eğer bunu kaldıramayacaksan, vakit varken kendini dışarı atmaya bak.

Ben o dünyanın hiç içine girmeden dışta kaldım. On üç-on dört yaşlarındayken iş âleminin bensiz idare etmek zorunda kalacağına çoktan karar vermiştim. En kötü, en çekilmez, en kafası karışık çağımdaydım. Yeni keşfedilmiş idealizmin coşkusuyla yanıp tutuşuyordum; ve ulaşmak istediğim kusursuzluğun yarattığı kısıtlamalar beni yerden bitme bir püriten durumuna getiriyordu. Zenginlik belirtisi tantanalardan tiksiniyor, annemle babamın gösteriş merakıyla eve aldıkları her şeyi hor görüyordum. Yaşam adil değildi. Sonunda bu karara varmıştım ve bunu kendi kendime keşfettiğim için, gökten va-

hiy inmişçesine sarsıldım. Aylar geçtikçe, kendi şanslılığım ile pek çok kişinin kısmetsizliğini bağdaştırabilmek giderek zorlaştı. Bana etek dolusu akıtılan ayrıcalıkları ve konforu hak etmek için ne yapmıştım? Babamın parası bunları sağlamaya yetiyordu, hepsi bu; ve annemle babamın para yüzünden kavga etmeleri, kavga edecek kadar paraları olduğu gerçeğinin yanında deve de kulak kalıyordu. Bütün dünya halimizin vaktimizin ne kadar yerinde olduğunu anlasın, diye alınmış o gıcır gıcır, yepyeni, pahalı arabamıza her binişimde ezilip büzülü-yordum. Yoksullara, yokluk içindekilere, toplum düzeninin mağdurlarına acıyordum ve öyle bir arabaya binmek, yalnızca kendi adıma değil, bu tür şeylerin olmasına fırsat veren bir dünyada yaşadığım için utanç veriyordu bana.

İlk işim, iş sayılmaz. Ailem hâlâ arka çıkıyordu, kendimi geçindirmek ya da aile bütçesine katkıda bulunmak zorunda da değildim. Bu yüzden, herhangi bir baskı altında değildim ve zorunluluk olmayınca hiçbir şey de tehlikede olmuyordu. Para kazanmak hoşuma gidiyordu ama bu parayı zorunlu ihtiyaçlar için kullanmam gerekmiyordu; sofraya ekmek getirmek gibi bir kaygım, kirayı denkleştirmek gibi bir derdim yoktu. O sorunlar daha sonra ortaya çıkacaktı. O sıralarda ise beni bulduğum yerden uzaklara taşıyacak bir çift kanat peşinde koşan bir lise öğrencisinden başka bir şey değildim.

On altı yaşındayken iki ay, New York'un kuzeyindeki bir yaz kampında garsonluk yaptım. Ertesi yaz, Moe amcamın Westfield, New Jersey'deki beyaz eşya dükkânında çalıştım. Kol gücüne dayanması ve fazla düşünmeyi gerektirmemesi açısından her iki iş de birbirine benziyordu. Tepsî taşımak ve kirli tabakları akıtmak, on beş metre uzunluğundaki treylerden buzdolaplarını indir-

mek ya da klima cihazı takmak kadar ilginç olmasa da, bunu önemli bir ayırım olarak görmüyorum. Bu, elmalarla armutları toplamak değil; söz konusu olan, aynı yeşil elmanın iki farklı türü. Yaptığım işler sıkıcı da olsa, her iki işimden de çok hoşnuttum. İşin sıkıcılığını hissetme fırsat bırakmayacak kadar çok renkli insan vardı çevrede, bir o kadar şaşırtıcı olay, bir o kadar da yeni fikir; o yüzden de sırf çalışmış olmak için zamanımı boşa harcadığım duygusuna kapılmıyordum. Kuşkusuz çalışmamın önemli bir nedeni paraydı ama iş, yalnızca para değildi. Önemli olan kendimi tanımak ve bu dünyadaki yerimin neresi olduğunu anlamaktı.

Çalıştığım kampta bile, öteki garsonlar da benim gibi on altı-on yedi yaşlarında lise öğrencileriymiş mutfaftaki yamakların hepsi tamamen farklı bir dünyanın insanlarıydı. Kimi yaşamda hep yenik düşmüş, kimi aşağı mahalle serserisi, kimi geçmişi karanlık olan bu adamları, kampın sahibi New York sokaklarından toplamış ve iki ay boyunca alacakları temiz hava, bedava yatak, karın tokluğu da cabası olmak üzere düşük ücretle çalışmaya razı etmişti. Çoğu, kampta uzun süre kalmıyordu. Günün birinde veda etmek zahmetine bile katlanmadan ortadan kaybolup kente dönüyorlardı. Bir-iki gün sonra gidenin yerine onun kadar yoldan çıkmış bir yenisi geliyor, o da fazla uzun ömürlü olmuyordu. Hiç unutmam, Frank diye asık suratlı, ters, ayyaş bir bulaşıkçı vardı. Eğrisi doğrusuna geldi, arkadaş olduk. Akşamları iş bittikten sonra, mutfağın arkasındaki merdivenlere oturur konuşurduk. Frank kafası çalışan, okumuş biri çıktı. Springfield, Massachusetts'te bir sigorta şirketinde çalışmış; içkiye iyice tutsak oluncaya kadar üretken, vergisini ödeyen bir yurttaş olarak yaşamıştı. Başına neler geldiğini sormaya cesaret edemediğimi anımsıyorum; ama bir akşam o kendiliğinden açıldı ve başına gelenlerin herhalde

epey uzun ve karmaşık olan öyküsünü, ayrıntılara girmeden kısaca anlattı. On altı aylık bir süre içinde, yaşamında önem ve değer verdiği kim varsa hepsinin öldüğü söyledi. Bunu filozofça bir tavırla, sanki başka birinden söz edermişçesine anlattı, yine de sesinde belli belirsiz bir acı vardı. Önce annesi babası ölmüş, ardından karısı, sonra da iki çocuğu. Hastalıklar, kazalar, cenaze törenleri derken hepsi peş peşe gidivermiş ve Frank'in yüreği paramparça, darmadağın oluvermiş. "Kendimi koyuverdim," demişti, "başıma gelenlere artık aldırıyordum, sonunda serseri olup çıktım."

Ertesi yıl Westfield'de de unutulmaz izler bırakan birkaç kişiyle daha tanıştım. Örneğin Carmen, dolgun vücutlu, ağzından bal akan ve bugüne kadar gördüğüm tek sakallı (düpedüz tıraş olurdu) kadın olan muhasebeci; sonra Joe Mansfield, iki fitıklı ve odometresi üç kez silindiği halde yine 360 000 mili bulmuş hurda Chrysler'ı olan tamirci çırağı. Joe, iki kızını üniversitede okutuyordu ve gündüzleri beyaz eşya dükkânında, ek olarak da geceleri sekiz saat fırında ustabaşı olarak çalışıyordu. Uyuyup kalmamak için tepeleme yığılmış ekmek hamurunun yanına oturur, çizgi roman okurdu. Hayatımda gördüğüm hem en yorgun, hem de en enerjik insan oydu. Ağzından eksik etmediği mentollü sigaralar ve günlük gıdası olan on iki ya da on altı şişe portakallı gazoz onu ayakta tutardı; ama bir günden bir güne ağzına tek lokma yemek koyduğunu görmedim. Öğle yemeği yiyecek olursa yorgun düşüp yığılacağını söylerdi. Fitikleri da birkaç yıl önce iki işçiyle birlikte battal boy bir buzdolabını daracık merdivenlerden çıkartmaya çalıştıkları sırada olmuş. Dolap, öteki adamların elinden kurtulmuş ve olanca ağırlığı, Joe tek başına yüklenmek zorunda kalmış. İşte o yüz kilodan fazla ağırlığın altında ezilmemeye çalışırken yumurtaları torbadan fırlatmış. Önce biri, sonra

öteki yırtıldı, diye anlatırdı. Pat... pat... Ondan sonra ağır kaldırmaması gerekiyormuş, oysa ne zaman çok büyük bir parçayı yükleyecek olsak hemen yardımımıza koşardı... kendimizi öldürmeyelim, diye.

Biz derken, kendimi ve on dokuz yaşındaki kızıl saçlı Mike'ı kastediyorum. Mike incecik, sıırım gibi, işaretparmaklarından biri olmayan ve hayatımda tanıdığım en hazırcevap insandı. Mike ile ben, klima tesisatlarını takan ekiptik, montaja gidip gelirken mağazanın kamyonetinde saatlerce birlikte olurduk. Mike'ın her ağzını açtığı anda ardı arkası kesilmeden sıraladığı o şaşkıncu benzetmeleri, atak fikirleri dinlemeye doyamazdım. Müşterilerden biri kibirli tavır takınacak olsa, Mike (hemen hemen herkesin diyeceği gibi), "Ukala dümbeleği!" ya da (bazılarının diyeceği gibi), "Burnu havada!" demek yerine, "Herif sanki kendi boku kokmazmış gibi davranıyor!" diyiverirdi. Mike'ın Tanrı vergisi bir yeteneği vardı; o yaz, bu yetenekten nasıl yararlandığına kaç kez tanık oldum. Klima cihazı takmak için kaç eve gittikse her seferinde tam biz işe dalmışken (vidaları takıyor, camdaki boşluğu kapatmak için üstüğü döşüyorken) odaya bir kız giriverirdi. Hiç şaşmazdı bu. Her seferinde de kız on yedi yaşında, her seferinde de güzel, her seferinde de sıkıntıdan patlayan, her seferinde de "evin içinde şöyle bir dolaşan" biri olurdu. Kız görüldüğü anda da bizim Mike şeytan tüylerini takınıverirdi. Sanki kızın geleceğini biliyormuş, sanki ona ne söyleyeceğini daha önceden prova etmiş gibi, her zaman hazırlıklıydı. Oysa ben hep gafil avlanır ve Mike bülbül gibi şakımaya başlayınca (külhani jestlerle, argo sözcüklerle süslü bir alay ıvır zıvırı peş peşe sıralardı) boynumu büküp işi bitirmeye çalışırdım. Mike konuştuğunda konuşur, kız gülümsedikçe yüzünde güller açardı. Mike bir şeyler daha söyler, bu kez kız kahkahayı koyuverirdi. İki dakika içinde kırk yıllık arkadaş gibi

olurlardı. Ben işi bitirip son kontrolleri yaparken onlar birbirlerine telefon numaralarını verip cumartesi gecesi için sözleşirlerdi. Akıl alacak gibi değildi, harika bir şeydi, şaşkınlıktan ağızım açık kalırdı. Bu bir kez, haydi iki kez olsa rastlantı diyeceğim ama aynı sahne sürekli yineleniyordu; o yaz en azından beş-altı kez aynı şey oldu. Sonunda, talih kuşunun kendiliğinden gelip onun başına konmadığını istemeye istemeye kabullenmek zorunda kalmıştım. Mike, şansını kendisi yaratan biriydi.

Eylülde lise son sınıfa başladım. O yıl evde kaldığım son yıldı; aynı zamanda annemle babamın evliliklerinin de son yılıydı. Bu işin yürümeyeceği o kadar uzun zamandan beri belliydi ki, ayrılacaklarını bana Noel tatilinin sonunda haber verdiklerinde şaşırarak yerine rahat bir soluk aldım, desem doğru olur.

Başından beri yıldızları barışmamıştı. Birlikteliklerini onca zaman sürdürmelerinin nedeni, kendileri istediği için değil, sırf “çocukların hatırı” içindi. Neden o kanıya vardım bilmiyorum; ama ayrılmalarından iki-üç yıl önce evin mutfak alışverişini babam üstlendiği zaman iplerin koptuğuna inanıyorum. O olay, annemle babamın para yüzünden ettikleri son kavgaydı ve benim kafamda hep “bardağı taşıran son damla” olarak yer etti. Annemin alışverişe gittiği zaman market arabasını tepeleme doldurmaya bayıldığı doğrudu; kız kardeşimle benim istediğimiz abur cuburu almaktan hoşlandığı doğrudu; evimizde hep iyi ve bol kepçe yemek olduğu, kilerin de her zaman ağızına kadar dolu olduğu da doğrudu. Ama bunlara yetecek paramızın olduğu ve annemin market kasasına akıttıkları yüzünden aile bütçemizin sarsılmayacağı da bir gerçektir. Yine de babam, annemin harcamalarına, ipin ucu kaçmış gözüyle bakıyordu. Sonunda

duruma el koydu ama ipin ucunu en olmayacak yerden tuttu ve hiçbir erkeğin karısına yapmaması gereken bir şeyi yaptı. Annemi görevinden azletti. O günden itibaren, eve yiyecek getirme sorumluluğunu kendisi üstlendi. Haftada bir, iki, hatta üç kez, işten dönerken yol üstünde bir yerlerde durup (sanki işi başından aşkın değilmiş gibi) steysin vagonun arkasını yiyecek içeceklerle dolduruyordu. Annemin özenle seçtiği etlerin yerini, boyun ve kürek etleri aldı. Ünlü markalar yerlerini sıradan ürünlere bıraktı. Okul dönüşü atıştırdığımız lezzetli abur cuburun ardı arkası kesildi. Annemin bir gün olsun ağzını açıp yakındığını duymadım ama bu durumu büyük bir hezimet olarak gördüğünden kuşku yok. Artık kendi evinde sözü geçmiyordu; buna karşı çıkmaması, hakkını geri almak için uğraşmaması, onun bu evliliği çoktan gözden çıkardığını gösteriyordu. Kaçınılmaz son gelip çattığında üzüntü, gözyaşı ve son dakika pişmanlıkları yaşanmadı. Aile sessiz sedasız dağılıverdi. Annem (kız kardeşimle beni alarak) Newark'ın Waequahic tarafında bir apartmana taşındı; babam ise ölünceye kadar o koca evde tek başına yaşadı.

İşin tuhafı, bu olaylar beni çok mutlu etti. Sonunda gerçeğin su yüzüne çıkmasına seviniyordum ve bunun sonucu olarak yaşanan kargaşayı ve değişiklikleri de hoş karşılıyordum. Bu, bir bakıma özgürlük gibi, kurtuluş gibi bir şeydi; karatahtanın silindiğini, yeni bir yaprak açıldığını bilmek bana coşku veriyordu. Yaşamımın koskoca bir bölümü sona ermişti ve bedenim liseyi bitirmek, annemin taşınmasına yardım etmek gibi işleri sürdürse bile, aklım çoktan başka yerlere gitmişti. Sorun, benim evi terk etmek üzere oluşum değildi, evin kendisi yok olmuştu. Artık bir yerlere gidip de sonunda dönülecek bir yer yoktu; yapılacak tek şey çekip gitmekti.

Lise bitirme törenine bile gitmek zahmetinde bu-

lunmadım. Bunu, lise bitirmenin benim için ne kadar önemsiz olduğunu kanıtlamak için söylüyorum. Sınıf arkadaşlarım keplerini cüppelerini giyip diplomalarını aldıkları sırada, ben Atlantik'in karşı yakasına varmıştım. Okul, erken gitmeme izin vermişti, ben de haziran başında New York'tan kalkacak bir öğrenci gemisinde kendime yer ayırtmıştım. Biriktirdiğim paranın hepsi o yolculuğa gitti. Doğum günümde verilen paralar, mezuniyet için verilen paralar, Bar Mitzva'da verilen paralar, yazları çalışıp da biriktirdiklerim, tam olarak anımsamıyorum ama bin beş yüz dolar kadar para. O dönem "günde beş dolara Avrupa" devriydi ve parayı idareli harcayacak olursan gerçekten de günde beş dolar yeterliydi. Geceliği yedi franklık (1 dolar 40 sent) bir otelde kalıp bir aydan uzun süre Paris'i gezdim; İtalya'ya, İspanya'ya, İrlanda'ya gittim. İki buçuk ay içinde on kilo zayıfladım. Gittiğim her yerde, o bahar başladığım roman üzerinde çalışıyordum. Neyse ki yazdıklarımın hepsi kayboldu, ama o yaz boyunca kafamda taşıdığım öykü, benim için gittiğim her yerden ve karşılaştığım herkesten daha gerçekti. Özellikle Paris'te çok hoş insanlarla tanıştım ama çoğunlukla yalnızdım; kimi zaman kafamın içinde sesler duyacak kadar yapayalnızdım. O on sekiz yaşındaki delikanlıyı şimdi nasıl değerlendirmek gerektiğini Tanrı bilir. Bakıyorum da, kendimi bir muamma, içinde anlaşılmasız fırtınalar kopan, çelimsiz, deli bakışlı, biraz dokunaklı, umarsız dürtülerin, anında değişen kararların tutsağı, başında kavak yelleri esen biri olarak görüyorum. Benim suyuma giden biri olursa ben de açık, içtenlikli, sevecen ve olumlu davranıyordum. Aksi halde çevreme bir duvar örüyor, sesimi soluğumu çıkarmadan sanki orada değilmişim gibi bir tavır alıyordum. Kendime hem inanıyor, hem güvensizlik duyuyordum. Hem yürekli, hem ödelektim. Hem çevik, hem hantal, hem dediğim dedik,

Yaşayan en ünlü Amerikalı yazarlardan biri olan Paul Auster, her romanıyla okurlarını farklı yaşamların tanığı kılarak modern çağın nabzını tutuyor.

Paul Auster'in eserlerinde, çağdaş insanı en çıplak durumuyla görür, onunla aramızda özdeşlikler, benzerlikler kurarız. Paul Auster'in yazdıklarının bu kadar beğenilmesinin, benimsenmesinin nedeni, belki de okuruyla arasındaki paylaşımı. Amerikalı bir yazar olmasına karşın, Amerikalı insanı değil, "insan"ı anlattığı için evrensel bir boyut kazanıyor yazdıkları. Yazarın bunca benimsenmesinin bir başka nedeni de, kısa, yalın cümlelerden oluşan kıvrak, duru anlatımının, psikolojik çözümlerle kapsamlı, derin bir boyuta ulaşabilmesi. Kurmaca yazarının genel yaklaşımının dışına çıkan, alabildiğine gerçeklik duygusu vererek yazan Paul Auster, olabildiğince, olması gereklileri değil, olanları, yaşadıklarını, tanık olduklarını aktarıyor. Süslü edebiyattan uzak duruyor, yaşama hızını aktarabilmek için anlatımını alabildiğine yalınlaştırıp durulaştırıyor. *Cebî Delik*, yazarı tanımak isteyenler için benzersiz bir fırsat. Yaşamöyküsünü bir roman gibi, içtenlikle, dobra dobra, her zamanki akıcı, ustalıklı diliyle ortaya koymuş Paul Auster.

ISBN 978-975-510-921-3

9 789753 109213